

Barnehagens fysiske inne og utemiljø

KRITERIEOMRÅDER

Arkitektur og landskapsarkitektur

Foto: Nils Petter Dale

Arkitektur og landskapsarkitektur

Arkitektur og landskapsarkitektur i en barnehage utgjør den delen av det fysiske miljøet det ikke er så enkelt å endre på i ettertid.

Grundig arbeid med bygget og utemiljøet er derfor svært viktig for hvordan barnehagen skal fungere i lang fremtid, både for barn og ansatte. Barns lek, læring og trivsel bør være det viktigste fokuset når barnehager utformes.

KRITERIER

Kriteriene for arkitektur og landskapsarkitektur kan være et fint sted å starte når man skal utvikle en ny barnehage.

Kriteriene kan gi god hjelp til arkitekter, landskapsarkitekter og representanter fra barnehagene slik at man kan samles om noen viktige prinsipper for utformingen av barnehagen. Det kan også hjelpe de ulike gruppene til å forstå hverandre og klarlegge brukernes behov.

Kriteriene må også sees i sammenheng med de øvrige kriteriene for barnehagens fysiske inne og utemiljø. I tillegg er brukermedvirkning viktig i alle ledd i utviklingen av barnehagens fysiske miljø. Man må også ta i betraktning gjeldende ramme-faktorer (lover og regler).

KRITERIER

- BRUKBARHET
- ESTETIKK
- HELHET OG SAMMENHENGER
- LESBARHET
- VARIASJON OG FLEKSIBILITET
- NATUR OG MILJØ

Brukbarhet

Med brukbarhet menes i hvilken grad bygget og utearealet har kvaliteter som støtter formålet med en barnehage.

Et barnehagemiljø hvor barns muligheter til lek er prioritert høyt vil ha høy brukbarhet. Videre vil løsninger som gir personalet gode arbeidsvilkår være gunstig.

Et miljø med høy brukbarhet støtter barn og voksnes daglige aktiviteter i barnehagen.

VIKTIGE FAKTORER FOR BRUKBARHET

BARNEPERSPEKTIV

De viktigste brukerne av barnehagen er barna. Barn trenger et ute- og innemiljø som gir trygghet, stimulering og utfordring.

- Inventar og utstyr bør være tilpasset barn.
- Likeledes må passering og brystningshøyde på vinduer utføres slik at barn gis utsyn og innsyn.

ROBUSTHET

Både ute- og innemiljøet og dets utstyr og inventar må være robust slik at det kan brukes av barn i lek. Barn tar i bruk miljøet på mange ulike måter, noe det må tas høyde for.

- Miljøene bør også gi barn utfordringer, og fokus på sikkerhet må vurderes opp imot barns muligheter til å finne utfordringer i miljøet.
- Robust og funksjonelt materialvalg er viktig i en barnehage.

PERSONALPERSPEKTIV

Ergonomiske løsninger som gir personalet gode arbeidsvilkår er viktig.

- Gode steder for å forberede og gjennomfører måltider, stell og hvile, samt god hygiene vil lette arbeidsdagen for personalet.
- Det fysiske inne- og utemiljø bør understøtte slike hverdagslige aktiviteter.

AREALFORDELING

En god arealfordeling forutsetter kunnskap om størrelsen på barnegruppene og antall voksne på gruppa.

- Et overordnet mål i arealfordelingen bør være at mest mulig av arealet ute og inne brukes til lekeareal.
- Det er også viktig at lekearealene er lett tilgjengelig, med gjennomtenkte lagringsplasser for lekemateriell i tilknytning til lekearealene.

Tips!

- Skap rom ute og inne i ulike størrelser som kan imøtekomme barns ulike behov og interesser.
- Velg varierte materialer på vegger, tak og vinduer som muliggjør opphenging av dekorasjoner, tekstiler, maling osv.
- Involver barnehagepersonalet i utformingen av det fysiske miljøet slik at arbeidsvilkår og rammer for pedagogisk arbeid ivaretas.

Estetikk

Med estetikk menes i hvilken grad miljøet gir varierte sanseopplevelser som inviterer til både aktivitet og hvile.

Det bør oppleves inspirerende og godt å være i barnehagen, og den estetiske utformingen av miljøet påvirker dette.

Et estetisk miljø fremmer barns utforskning og varierte opplevelser i barnehagen.

VIKTIGE FAKTORER FOR ESTETIKK

ATMOSFÆRE FOR LEK OG UTFORSKING

- Barnehagen skal være et sted for lek og utforskning.
- Den estetiske utformingen av barnehagen bør støtte opp om dette, pirre barns nysgjerrighet og invitere til utforskning og lek.

ATMOSFÆRE FOR HVILE, AKTIVITET OG KONSENTRASJON

- Et barnehagemiljø skal fylle mange funksjoner.
- I løpet av en barnehagedag bør barna både få mulighet til å være i høy aktivitet, hvile og være dypt konsentrert.
- Et fysisk miljø som har ulike steder som er utformet for å støtte dette vil være gunstig.

SANSESTIMULERING

- Barn søker varierte sanseintrykk.
- Et barnehagemiljø som stimulerer alle sansene og gir et mangfold av opplevelser og muligheter for bevegelse og utforskning vil støtte barns sanselighet.

KONTEKST

- Et godt barnehagebygg og uteområde tar hensyn til og spiller på det omkringliggende miljøet og forutsetningene.
- Utsyn fra barnehagens inne- og utemiljø til natur og andre elementer i nærmiljøet påvirker den estetiske opplevelsen av barnehagen.

Tips!

- Sjekk om barnehageeier kan bidra til kunstnerisk utforming i eller rundt barnehagen.
- Tilfør innslag av mønster, figurer eller utsmykning i vegger, tak, gulv, underlag ute m.m.
- Velg kunstneriske utsmykninger som barna kan bruke i lek og aktivitet.

Helhet og sammenhenger

Med helhet og sammenheng menes i hvilken grad barnehagemiljøet er gjennomtenkt, helhetlig og de ulike elementene spiller på lag med hverandre.

Et miljø som letter overgangen mellom ute og innemiljøet, hvor rom og lekesoner er lett tilgjengelige og støtter hverandre vil påvirke i hvor stor grad barn får varierte lekeerfaringer i barnehagen.

Et helhetlig og godt sammenkoblet miljø i barnehagen vil fremme barns lek.

VIKTIGE FAKTORER FOR HELHET OG SAMMENHENGER

GOD INDRE SAMMENHENG MELLOM ROM

Rom og lekesoner i innemiljøet bør plasseres slik at de styrker hverandre.

- Forholdet mellom rom til den enkelte barnegruppa og fellesrom må balanseres og vurderes kritisk.
- Rom og lekesoner bør plasseres på en måte som muliggjør bruk av hele lekearealet gjennom hele dagen, også når bemanningen er lav.
- Tilgang til utkledningstøy kan med fordel plasseres i tilknytning til arealer for aktiv lek, mens konstruksjonsmaterialer kan plasseres i soner for roligere lek.

PLASSERING AV ELEMENTER UTE

Også ute bør de ulike elementene og sonene plasseres på en måte hvor de gjensidig styrker hverandre.

- Å spre lekeapparater jevnt utover uteområdet fremmer ikke lek. Elementer bør heller plasseres i nærheten av hverandre for å fremme sosial lek og komplekse former for lek.
- Sammenkobling av uteområde ved bruk av stier eller andre sammenbindende elementer vil bidra til at flere installasjoner og soner brukes.

SAMMENHENGER MELLOM INNE OG UTEROM

Inne og utemiljøet bør inspirere hverandre.

- Utsyn til utemiljøet fra innemiljøet og fra innemiljøet til utemiljøet kan gi barn impulser i leken og forberede barna på overgangen mellom inne- og utemiljøet.
- En god garderobe uten flaskehals vil støtte påklednings-situasjonen.
- Halvklimatiske soner og tempererte uterom vil øke kvaliteten på utemiljøet og mulighetene for å være ute over lengre perioder i skiftende vær.

Tips!

- Sørg for gode oppbevaringsmuligheter for lekemateriell i nærheten av de stedene de brukes, men husk samtidig at materiell ikke behøver å være låst til et sted.
- Plasser rom og lekeelementer slik at de kan skape synergieffekter mellom hverandre.
- Alle fellesrom må legges i nærheten av avdelings-/basearealene slik at de enkelt kan benyttes av alle gruppene også i perioder med begrenset bemanning.

Lesbarhet

Med lesbarhet menes i hvilken grad miljøet kommuniserer tydelig med brukerne, men samtidig åpner for ulike muligheter til lek.

Tydelige soner som kommuniserer godt med hverandre og øvrige funksjoner i miljøet er viktig for å fremme barns lek og lette de praktiske gjøremålene i barnehagen.

Et tydelig lesbart ute- og innemiljø vil gi barna gode rammer for lek.

VIKTIGE FAKTORER FOR LESBARHET

GANGLINJER

I barnehagen er det mange praktiske gjøremål som skal utføres.

- Tydelige ganglinjer som går utenom lekesoner er viktig for at barn ikke skal bli unødvendig forstyrret i leken.
- I utemiljøet er sammenkobling av ulike elementer med stier med på å skape aktivitet, fremme kompleks lek og bidra til at en større del av uteområdet tas i bruk.

TYDELIG PLANLØSNINGER

Det bør være forståelig for brukerne hvordan miljøet kan tas i bruk.

- I innemiljøet bør det være en klar romlig organisering, hvor rom ligger nært tilknyttet viktige funksjoner (spiseareal, kjøkken, stellerom, toaletter osv.). Dette muliggjør god bruk av hele lekearealet gjennom dagen.
- Likeledes bør funksjoner i uteområdet plasseres slik at de gjensidig styrker hverandre, eksempelvis er tilgang på vann i nærheten av sandkassa gunstig for konstruksjonsleken.

KLARE SONER FOR AKTIVITET, ROLIG LEK OG HVILE

Både i ute- og innemiljøet bør det være soner for aktiv og rolig lek. Det bør også være steder for hvile.

Plassering og utforming av disse sonene må sees i sammenheng med tilstøtende rom og funksjoner slik at leken skjermes

Tips!

- Hold lekesoner for rolig lek og mer aktiv lek adskilt slik at de ikke forstyrrer hverandre.
- Uteareal for de yngste bør være i nærheten av inngangene for å ivareta trygget og nærhet til personalet.
- Legg inn ganglinjer som binder funksjoner sammen på en god måte, samtidig som de ikke går tvers gjennom soner hvor de kan oppleves som forstyrrende.

Variasjon og fleksibilitet

Med variasjon og fleksibilitet menes at barnehagen bør tilby varierte muligheter, samtidig som det skal være enkelt å endre miljøet.

Dette er viktig for at alle barn skal finne steder og aktiviteter som de liker. Mulighet til å endre miljøet er viktig for å tilpasse miljøet til ulike barnegrupper og interesser.

En barnehage med variasjon og mulighet for tilpasning vil gi bredt spekter av muligheter til barn og voksne.

VIKTIGE FAKTORER FOR VARIASJON OG FLEKSIBILITET

VARIASJON I MATERIALBRUK

Inne bør det være en variert materialbruk.

- En balansert bruk av naturmaterialer og syntetiske materialer vil gi barna varierte sanseinntrykk.
- Det bør være en balanse mellom transparens/åpenhet og tetthet/skjerming.

I uteområdet bør det i størst mulig grad være ulike typer naturlige underlag.

- Hvis det må brukes syntetiske underlag bør det varieres mellom ulike typer.
- Store ensartede flater bør brytes (stier, oppmerking, blomsterkasser o.l.).

TYPE AREALER

Både ute og inne bør det være et variert utvalg av arealer som har ulik størrelser og ulik utforming for å støtte ulike aktiviteter og behov.

- I utemiljøet bør terrengets topografi utnyttes.
- Inne kan rommets tredimensjonalitet være en ressurs.

MULIGHET FOR ENDRING AV FUNKSJON

Miljø som enkelt kan endres bidrar til flerbruk og mulighet for tilpassing av miljøet.

- I innemiljøet vil inventar som enkelt kan flyttes og tilpasses bidra flerbruk.

Naturområder i barnehagens uteområde gir i seg selv variasjon og endring gjennom sesongvariasjoner.

- Lekeapparater som tilbyr flere lekmuligheter er å foretrekke i uteområdet.
- Flerbruk ute kan innebære at en fotballbane på sommeren kan bli til en skøytebane om vinteren, eller at en sykkelsti kan bli en akebakke.

Tips!

- Fokuser på flerbruksmuligheter, for eksempel utforming av sandkasser hvor det kan balanseres, klatres over/under m.m. i tillegg til å leke med sanden.
- Planlegg rom og soner i ulike høyder og nivåer i innemiljøet, for eksempel små hemslosninger oppunder taket.

Natur og miljø

Natur og miljø omhandler stedsgitte forutsetninger som lys, terreng, klima, nedbør og grunnforhold.

Et barnehagebygg og uteområde som både tar hensyn til og utnytter de klimatiske og naturgitte forutsetningene vil berike barns opplevelser i barnehagen.

Stort innslag av natur ute og inne vil gi barn varierte opplevelser og erfaringer med natur og miljø innenfor barnehagens område.

VIKTIGE FAKTORER FOR NATUR OG MILJØ

NATURELEMENTER

Stort innslag av natur i barnehagen er positivt for barns trivsel og lek.

- Naturelementer inne bidrar til barns aktiviteter på ulike måter.
- Naturelementer på tomten bør bevares og forsterkes. På tomter uten natur bør dette tilføres.
- Et variert innslag av ulike naturmaterialer og forskjellige underlag gir varierte lekmuligheter, opplevelser og sanseintrykk.

LYS, LUFT, STØY OG SKJERMING

- I innemiljøet er luftkvalitet, solskjerming, utsyn, lysforhold viktige momenter for kvaliteten på bygget.
- I utemiljøet er gode lysforhold (sol/skygge), nedbørshåndtering (snø/regn) og vindskjerming viktig for at barn skal ha varierte muligheter i et skiftende klima.

UTFORMING SOM STØTTER ÅRSTIDSVARIASJONER

Årstidsvariasjoner er en ressurs som bør utnyttes i uteområdet i barnehagen.

- Et miljø som endrer karakter og gir andre muligheter med frost, is, snø og regn vil øke barns muligheter til lek og utforsking i barnehagen.
- Et variert utvalg av planter og tilrettelegging for dyreliv og biologisk mangfold i uteområdet er positivt.
- Likeledes er et variert utvalg av plater og vekster i innemiljøet og utsyn til naturelementer positivt.

Foto: Nils Petter Dale

Tips!

- Bevar eller tilfør så mye natur som mulig, i både inne- og utemiljøet.
- Bruk vegetasjon som naturlig endres gjennom årstidsvariasjoner og bidrar til variasjon i funksjon og lekemuligheter.

Notater
